

HET GROENE WOUD

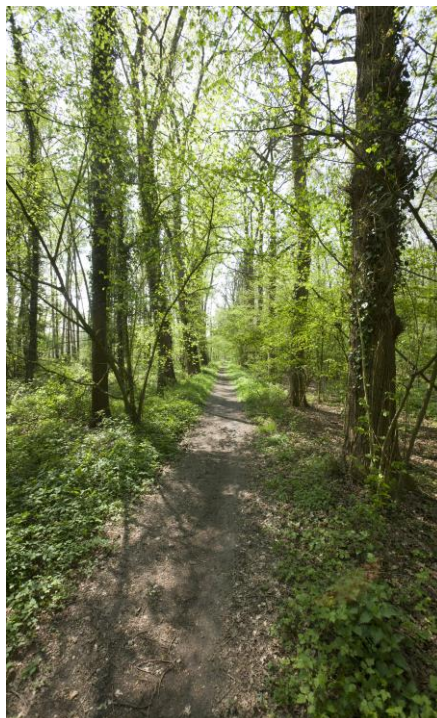
Ger van den Oetelaar (auteur)
Bea Schoenmakers (tweede lezer)
26 april 2015

Samenvatting

Het Groene Woud is een gebied ter grootte van circa 35.000 hectare gelegen binnen de steden 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Tilburg. Het gebied is in 2005 uitgeroepen tot Nationaal Landschap vanwege zijn unieke kwaliteiten. In het gebied liggen diverse grootschalige natuurgebieden die in toenemende mate met elkaar verbonden worden, zoals Oisterwijkse Bossen en Vennen, Kampina, De Mortelen, De Scheeken, Dommeldal en De Geelders. De Dommel met haar zijtakken vormt een belangrijke verbindende schakel. De kernwaarden van Het Groene Woud moeten worden versterkt. Organisaties zoals Het Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en particuliere beheerders hebben hierbij een belangrijk taak. Het betreft dan vooral het beheer en de inrichting van de natuurgebieden. Om de doelstelling van Het Groene Woud te realiseren is een samenwerkingsverband c.q. uitvoeringsorganisatie opgericht: Streekraad Het Groene Woud. Deze heeft in 2011 de Ontwikkelingsvisie Het Groene Woud 2011-2025 vastgesteld. Deze visie vormt de leidraad voor de ontwikkeling van Het Groene Woud. In Het Groene Woud is een goede balans tussen de drie p's (people, planet en profit) van wezenlijk belang. De kernopgaven voor de drie p's zijn:

- profit: bijzonder ondernemerschap ten dienste van de ander 2 p's*
- planet: een bijzonder gevarieerd natuur-, beken- en cultuurlandschap*
- people: een bijzondere beleving voor bezoeker en bewoner*

In het jaar 2000 werd gestart met Het-Groene-Woud-uitvoeringsprojecten door de gemeenten Boxtel, Sint-Oedenrode en Oirschot.

1. Wat en waar is Het Groene Woud?

Het Groene Woud is een gebied ter grootte van circa 35.000 hectare gelegen binnen de steden 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Tilburg. Het gebied is in 2005 uitgeroepen tot Nationaal Landschap vanwege zijn unieke kwaliteiten. Binnen Het Groene Woud liggen de volgende tien gemeenten (met tussen haakjes de bijbehorende dorpen) Best, Boxtel (Lennisheuvel, Liempde), Haaren (Biezenmortel, Esch, Helvoirt), Oirschot (Spoordonk), Oisterwijk (Moergestel), Schijndel (Wijbosch), Son en Breugel, Sint-Michielsgestel (Berlicum, Den Dungen, Gemonde, Maaskantje, Middelrode), Sint-Oedenrode (Boskant, Nijnsel, Olland) en Vught (Cromvoirt). Daarnaast liggen in het gebied diverse grootschalige natuurgebieden die in toenemende mate met elkaar verbonden worden, zoals Oisterwijkse Bossen en Vennen, Kampina, De Mortelen, De Scheeken, Dommeldal en De Geelders. De Dommel met haar zijtakken vormt een belangrijke verbindende schakel. Ook liggen daartussendoor allerlei kleinere gebiedjes en landschapselementen. De natuurbrug over de A2 is een in het oog springende verbinding tussen De Mortelen en De Scheeken en daardoor tussen de Kampina en het Dommeldal. Deze verbinding wordt in 2016 via een ecoduct over de spoorlijn Boxtel-Best vergroot.

De natuurgebieden bevatten beken & beemden, heidevelden, leembossen en kleinschalig cultuurlandschap. Vooral de leembossen zijn erg soortenrijk en landelijk gezien zeldzaam en bijzonder. Ze zijn niet of laat ontgonnen vanwege het stagnerend grondwater. De hoge waterstand in combinatie met het kalkrijke kwelwater zorgt voor de grote soortenrijkdom. Soorten als Slanke sleutelbloem, Eenbes maar ook Wespendif, Houtsnip en Oorvormige glasslak zijn beroemde zeldzaamheden. Rondom deze natuurgebieden ligt een kleinschalig, op veel plaatsen nog authentiek landschap met veel landschapselementen, bolle akkers, kleine agrarische percelen en monumentale gebouwen (boerderijen, schuren, molens, kloosters, landgoederen).

Ook qua monumenten is Het Groene Woud van belang. Het Groene Woud herbergt de oudste boerderij van West-Europa (Aarlese Hoeve in Best) en er zijn nog twee authentieke middeleeuwse kloosterschuren (Het Groot Duijfhuis in Liempde en Heerenbeek in Oirschot). Ook zijn er aardkundige monumenten zoals de middeleeuwse grenswallen rondom Velder. De biografie van de inwoners van Het Groene Woud is in het landschap te lezen zodat men in Het Groene Woud zowel Romeinse restanten, middeleeuwse of 20^e-eeuwse ontginningslandschappen kan bewonderen.

2. Versterking van Het Groene Woud

De kernwaarden van Het Groene Woud moeten worden versterkt. Allereerst hebben organisaties zoals Het Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en particuliere beheerders (Familie Van Boeckel, Marggraff-Stichting) een belangrijk taak. Het betreft dan vooral het beheer en de inrichting van de natuurgebieden. In het overige gebied zijn talloze organisaties, al of niet gedeeltelijk gefinancierd door Streekfondsen Het Groene Woud, actief. Grote projecten worden uitgevoerd door Waterschap De Dommel (o.a. de vele Dommelprojecten en ecologische verbindingzones) en de gemeenten. Vele tientallen miljoenen zijn door de provincie Noord-Brabant gestoken in de zgn. Landschap-van-Allure-projecten van Het Groene Woud. Voor Boxtel en omgeving is met name het LVA-project Kloppend Hart van belang. De projecttrekker is de gemeente Boxtel maar ook SPPiLL (Liempde) en Stichting De Brabantse Boerderij zijn uitvoerders. Vele, zeer vele, kleinere projecten worden ter versterking van Het Groene Woud uitgevoerd: er worden door de populierenwerkgroep van Natuurwerkgroep Liempde populieren geplant; Stichting Brabantse Bronnen ontwikkelt de Landschapscanon van Het Groene Woud en geeft veel

aandacht aan de grenswallen van Velder; weer een ander initiatief zet zich in voor het behoud van het Joods kerkhof in Oisterwijk, voor een Vlaamse schuur in Best, een kiosk in Sint-Michielsgestel of een voormalig vliegveld in Schijndel. Er wordt aandacht besteed aan streektaal, streekgeschiedenis en de gastvrijheid van Het Groene Woud wordt bevorderd. Behalve via lokale of regionale of nationale projecten wordt Het Groene Woud vanaf de start versterkt via de uitvoering van grote internationale projecten. Interregproject Groene-Woud-Groen Hage(n)land met Vlaamse partners was de eerste. Maar Landscape your Landscape en Rural Alliances en andere projecten zijn goede opvolgers. Ook in 2015 worden er weer meerdere internationale projecten vanuit Het Groene Woud geïnitieerd.

3. Wie is Het Groene Woud?

Om de doelstelling van Het Groene Woud te realiseren is een samenwerkingsverband c.q. uitvoeringsorganisatie opgericht: Streekraad Het Groene Woud. In deze Streekraad zitten vertegenwoordigers van de volgende organisaties: gemeenten Best, Boxtel, Haaren, Heusden, Oirschot, Oisterwijk, Schijndel, Sint-Michielsgestel, Sint-Oedenrode, Vught, Tilburg, 's-Hertogenbosch en Eindhoven, waterschappen De Dommel en Aa en Maas, Brabantse Milieufederatie, ZLTO, Staatsbosbeheer, Brabants Landschap, provincie Noord-Brabant, VVV Noordoost-Brabant, Coöperatie Het Groene Woud, Streekfonds Het Groene Woud en Kamer van Koophandel.

Uit de Streekraad is een Dagelijks Bestuur gevormd dat tevens het bestuur van Stichting Streekhuis Het Groene Woud vormt. Dit bestuur is verantwoordelijk voor de daadwerkelijke realisering van de doelstellingen van Het Groene Woud en stuurt ook de medewerkers aan die werkzaam zijn binnen het fysieke Streekhuis Het Groene Woud in Liempde. Het Streekhuis is het hart van de uitvoering van Het Groene Woud.

Naast de Streekraad Het Groene Woud zijn nog twee organisaties nadrukkelijk betrokken bij de ontwikkeling van Het Groene Woud, namelijk de Coöperatieve Vereniging Het Groene Woud en Stichting Streekrekening Het Groene Woud (laatste wordt binnen korte termijn

Stichting Streekfonds Het Groene Woud). De Coöperatieve Vereniging Het Groene Woud vertegenwoordigt een groep ondernemers uit Het Groene Woud die zich richten op een duurzame bedrijfsvoering en zich betrokken voelen bij Het Groene Woud. De economie wordt gebruikt om de doelstellingen van Het Groene Woud tot uitvoering te brengen. Stichting Streekrekening Het Groene Woud heeft als doelstelling om projecten die de kernkwaliteiten van Het Groene Woud te versterken financieel te ondersteunen en hier ook financiën voor te vergaren (via onder meer de RaboStreekrekening en donaties).

De drie organisaties - streekraad, coöperatie en streekfonds – werken in toenemende mate samen om Het Groene Woud gezamenlijk te ontwikkelen. Het gezamenlijk oppakken van de communicatie van Het Groene Woud is hiervan het eerste resultaat.

4. Visie en doelstellingen van Het Groene Woud

De Streekraad Het Groene Woud & De Meierij heeft in 2011 de Ontwikkelingsvisie Het Groene Woud 2011-2025 vastgesteld. Deze visie vormt de leidraad voor de ontwikkeling van Het Groene Woud. Onderstaande is een samenvatting van deze visie.

Het Groene Woud vormt het groene hart van Brabant en BrabantStad. Van belang is de versterking van de relatie met de omliggende steden en de kwaliteiten die de groene contramalen vormen van de steden. Denk hierbij aan de natuur- en landschapswaarden, de rust, de kleinschaligheid, het agrarische karakter en de mooie dorpen. Versteving van de relatie met de omliggende steden gaat niet alleen over de recreatieve beleving, de toegankelijkheid en de bereikbaarheid van Het Groene Woud, maar betreft ook economische en sociale relaties. Zo is de groene omgeving van de steden een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor hoogwaardige bedrijven.

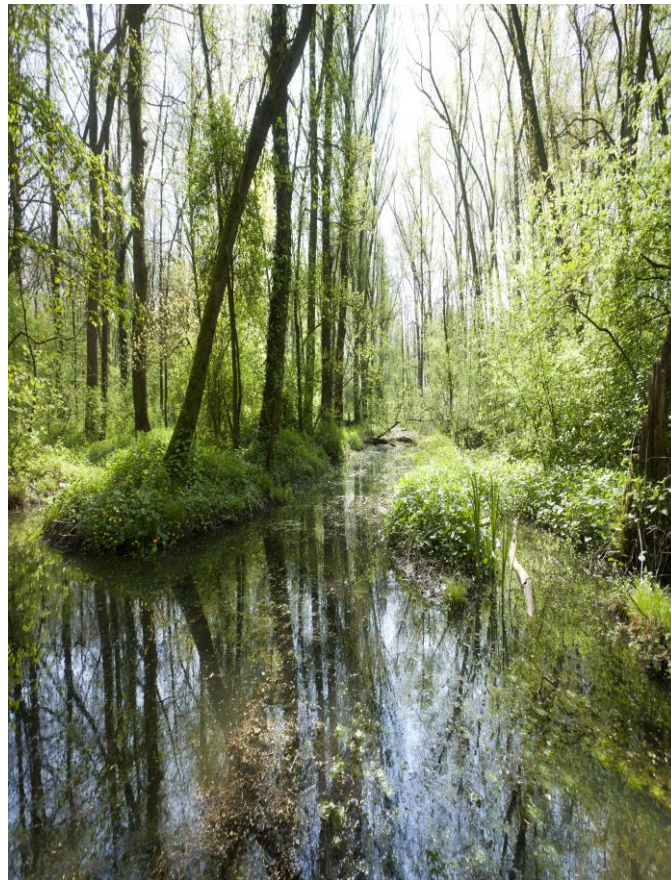
In Het Groene Woud is een goede balans tussen de drie p's (people, planet en profit) van wezenlijk belang. De kernopgaven voor de drie p's zijn:

- profit: bijzonder ondernemerschap ten dienste van de ander 2 p's
- planet: een bijzonder gevarieerd natuur-, beken- en cultuurlandschap
- people: een bijzondere beleving voor bezoeker en bewoner

De visie van Het Groene Woud is opgedeeld naar de drie schillen. Voor de verschillende schillen zijn de volgende visies vastgesteld:

Natuurhart van Het Groene Woud (1^e schil)

In 2025 zijn de natuur- en landschapswaarden van de grote bos- en natuurgebieden verder versterkt door uitvoering van beheer, inrichtings- en ontwikkelingsplannen voor deze natuurgebieden. De natuurgebieden zijn alle verbonden met elkaar waardoor een groot aaneengesloten en gevarieerd natuurgebied met allure ontstaat. De barrières, zoals de spoorlijn en de A2, zijn, zowel voor de natuur als de recreant, geslecht. De beleefbaarheid van het gebied van het gebied is vergroot door uitbreiding van de recreatieve routes. Op veel plaatsen zijn de beekdalen doorkruisbaar. In het gebied is groot wild (o.a. Edelhert) geïntroduceerd. (Dit zal al in 2016 gebeuren) Deze introductie heeft ertoe bijgedragen dat Het Groene Woud als aantrekkelijk recreatiegebied bij veel meer mensen in de omgeving bekend en geliefd is geworden. Er is bovendien meer ruimte voor natuurlijke processen. De cultuurhistorie en het beekdalenlandschap zijn inspiratiebron voor de realisering van nieuwe woonvormen en het verstevigen van landschapskwaliteiten.

Het cultuurlandschap (2^e schil)

De visie richt zich op drie gebieden: het gebied tussen Vught en Tilburg, het cultuurlandschap rondom Schijndel en het jonge ontginningslandschap rondom de Rooische Heide. In het gebied tussen Tilburg en Vught floreert de boomteelt. De N65 zelf is nog steeds een prachtige laan, waarlangs de boomteelt zich van zijn beste kant laat zien. De weg is in 2025 veiliger geworden en de oversteekbaarheid van de weg is verbeterd. Ter hoogte van het Helvoirtbroek is de weg geen barrière meer voor het water, de flora en fauna van het beekdal. Rondom Sint-Oedenrode, Boxtel en Oirschot zijn goede afspraken gemaakt met de boomtelers. Een zoneringsplan waar alle partijen goed mee vooruit kunnen, stuurt de ontwikkeling in hoofdlijnen.

Het cultuurlandschap rondom Schijndel heeft een enorme impuls gekregen: het oude ontginningslandschap rondom de kern is via ommetjes vanuit Schijndel, Sint-Michielsgestel en Gemonde beter toegankelijk geworden. De inrichting van de doorgaande wegen in het gebied ondersteunt het verblijfskarakter. Cultuurhistorische relict en groenstructuren zijn hersteld. De gemeenten hebben goede afspraken gemaakt over de aanleg van paden en landschapselementen in het agrarische gebied met boeren en burgers. De nieuwe ontwikkelingen ondersteunen de initiatieven in het gebied voor de verbreding van de landbouw. Een goede sloopregeling heeft ervoor gezorgd dat overtollige bebouwing is gesloopt en dat er hier en daar nieuwe woonerven in het landschap zijn ontstaan. De bewoners verzorgen het beheer van enkele nieuwe landschapselementen en routestructuren in het gebied.

Ook in het jonge ontginningslandschap van de Rooische Heide zijn afspraken gemaakt over het beheer van houtopstanden, houtwallen en struwelen. Zo is de natuur- en landschapswaarde, zonder dat daar grondaankoop nodig is, erop vooruitgegaan. Vooral de struweelvogels profiteren hiervan. Tegelijkertijd is aan de randen van het gebied, met een goede landschappelijke inpassing, ruimte ontstaan voor bepaalde vormen van boomteelt. Deze nieuwe mogelijkheden zijn alternatieven voor de ontwikkeling van boomteelt in de meer kwetsbare delen van Het Groene Woud, zoals de beekdalen, de zones rond natuurgebieden en het kleinschalige mozaïeklandschap van de oude ontginningen.

Verankering van de omliggende steden met Het Groene Woud (3^e schil)

De steden zijn belangrijke motoren geworden voor de kwaliteit van Het Groene Woud. De groene natuurkern van Het Groene Woud is zowel in ruimtelijk, economisch als in sociaal opzicht beter met de stad verbonden. Door uitvoering van de projecten in de 1^e schil (het natuurhart) en de 2^e schil (het cultuurlandschap) en de rol van de steden bij deze uitvoering, is de bekendheid van de stedeling met Het Groene Woud toegenomen. Dit geeft een belangrijke impuls aan de verkoop en ontwikkeling van streekproducten en stadslandbouw. Het Groene Woud is niet alleen met goede wandel- en fietsroutes verbonden met de steden. Het is nu ook via hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) goed bereikbaar vanuit de omliggende steden. HOV-lijnen die vanuit de steden Het Groene Woud raken hebben één of meer 'Groene Woud-haltes'. Bij deze haltes starten aantrekkelijke wandelroutes, kan overgestapt worden op de 'Groene Woud-bus' die een rondje maakt langs meerdere recreatieve poorten, is informatie over het gebied beschikbaar of kunnen fietsen worden gehuurd.

5. Geschiedenis van Het Groene Woud

Jaartal	Activiteit
1975	Midden-Brabant-Project door landelijke wetenschapsinstituten
1992	Concept-ontwikkeling EHS (Jules Iding en Rob Brinkhof)
1994	(intern) Studierapport Het Groene Woud
1994	Structuurschema Groene Ruimte II wijst Midden-Brabant aan als Waardevol Cultuurlandschap (WCL)
1995	Start uitwerking Ecologische Hoofdstructuur Dommeldal-Noord (= Het Groene Woud-Noord) met grote consequenties voor Gerritshoeve en Goossen Bunder (Liempde)
1996	Start uitwerking Ecologische Hoofdstructuur Beerze-Reusel (= Het Groene Woud-Noord) met grote consequenties voor omgeving Banisveld (Boxtel)
1997	Verwerving o.a. Banisveld (Boxtel) als verbinding tussen De Mortelen en Kampina
1997	RWS laat nota Ontsnippering Noord-Brabant verschijnen waarin ecoduct A2 beschreven wordt.
1998	Eerste symposium Het Groene Woud raadszaal gemeente Boxtel
1998	Eerste publicaties over Het Groene Woud
1999	Midden-Brabant gekwalificeerd als Belvedere-gebied (cultuurhistorie)
2000	Natuurvisie Het Groene Woud (natuurbeheerders: Brabants Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer)
2000	Start Het-Groene-Woud-uitvoeringsprojecten door de gemeenten Boxtel, Sint-Oedenrode en Oirschot
2000	ZLTO Omgevingsvisie Midden-Brabant
2001	Uitvoeringsprogramma Het Groene Woud (provinciale regie)
2001	Vaststelling omgevingsvisie Het Groene Woud (incl. steden)
2001	Oprichting Agrarische Natuurvereniging Het Groene Woud
2001	Aanwijzing door LNV Proeftuin Kwaliteitsimpuls Landschap
2002	Structuurschema Groene Ruimte II introduceert REVZ (= Robuuste Ecologische VerbindingsZones) o.a. rondom Het Groene Woud
2002	Midden-Brabant aangewezen in Structuurschema Groene Ruimte II als mogelijke locatie voor provinciaal landschap
2002	Regionale Natuur- en Landschaps Eenheid (RNLE) Het Groene Woud en REVZ's in het provinciale Streekplan opgenomen
2002	Alle Het Groene-Woud-gemeenten tekenen uitvoeringsprogramma.
2002	Goedkeuring Interregproject Groene-Woud-Groen Hage(n)land met Vlaamse partners
2002	Boek Erik van Ommen en Rob Brinkhof Het Groene Woud verschijnt
2003	Conceptbegrenzing RNLE Het Groene Woud vastgesteld door reconstructiecommissie Meierij
2003	Samenwerkingsverband Duurzame Driehoek c.q. bestuurlijk gremium Het Groene Woud ingesteld
2003	Start Interregproject Lifescape your Landscape met ook Engelse, Duitse en Franse partners.

2004	Start bouw ecoduct A2
2004	Het Groene Woud als Nationaal Landschap
2005	Oprichting Streekrekening Het Groene Woud
2005	Eerste Streekfestival Het Groene Woud
2005	Oprichting Coöperatie Het Groene Woud
2008	Oprichting Streekraad Het Groene Woud & De Meierij en Stichting Streekhuis Het Groene Woud & De Meierij
2008	Vaststellen ontwikkelingsstrategie Het Groene Woud / Meierij (door streekraad)
2010	Uitvoering landschapsproject Deltaplan in Moerenburg en Heukelom
2010	Het Groene Woud vastgesteld als integrale Gebiedsopgave (provinciale structuurvisie RO 2010)
2011	Vaststellen Ontwikkelingsvisie Het Groene Woud 2011-2025 (door streekraad)
2011	Aanwijzing Het Groene Woud als Landschap van Allure (door provincie)
2012	Samenwerkingsovereenkomst Streeknetwerk Het Groene Woud (tussen provincie en streekraad)
2013	Start Landschap van Allure-projecten in Het Groene Woud
2014	Start Landschapscanon van Het Groene Woud
2015	Viering 15-jarig bestaan van Het Groene Woud

Foto's zijn van Kees Beekmans Fotografie